

Matura Artis Magistra.
(van de zijde der Franche laan te zien.)

Stadsd. M. C. Kraus. Amst.

W A N D E L I N G E N

IN DE

T U I N E N

VAN HET

KONINKLIJK ZOÖLOGISCH GENOOTSCHAP

NATURA ARTIS MAGISTRA,

TE

AMSTERDAM.

DOOR

J o h a n n e s.

Versierd en opgehelderd met ruim 200 AFBEELDINGEN van de voornaamste
Diersoorten.

AMSTERDAM.

ALLART & VAN DER MADE.

1855.

HET GEBOUW VAN HET ZOÖLOGISCH GENOOTSCHAP UIT DEN TUIN TE ZIEN

VEELHOEVIGE ZOOGDIEREN.

De orde der veelhoevige dieren bevat de geslachten der olifanten, der tapirs, der neushorens, der klipdassen, der rivierpaarden en der zwijnen. Zij hebben eene dikke huid 1), zijn krachtig van maaksel, lomp van gestalte, en met drie, vier of vijf hoevendragende teenen voorzien, die zelden, zoo als dit bij de herkaauwende dieren plaats heeft, zoo verdeeld zijn, dat er twee verder naar boven en zijdelings te staan komen. Hunne huid is meestal, hoewel bij sommige soorten zeer spaarzaam, met borstels bezet. Hunne kiezen hebben eene tot het malen van plantaardige stoffen ingerigte kroon. Snij- en hoektanden zijn niet altijd aanwezig. Hunne maag is, in tegenoverstelling van die der herkaauwende dieren, meestal éénvoudig. Zij komen in het hooge noorden niet voor, en ontbreken ook in *Noord-Amerika* en *Nieuw-Holland*. Tot deze orde behooren de zwaarste van alle landdieren. De grootste soorten vindt men in *Afrika* en *Azië*.

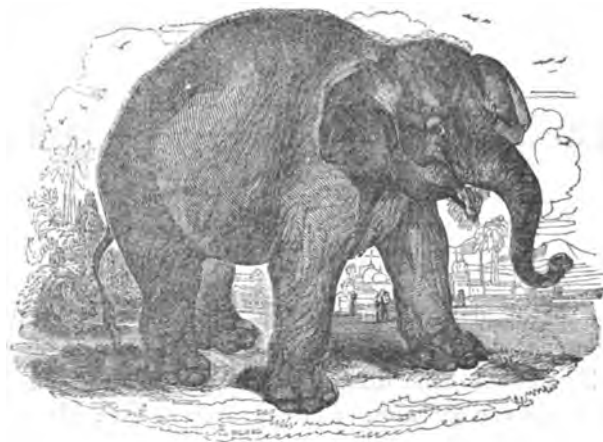
De olifanten, die door hunnen langen, tot aan den grond hangenden snuit en hunne buitengewoon groote slaggtanden worden gekenmerkt, zijn de zwaarste van alle landdieren. Hun kop is zeer groot en gewelfd, en maakt

1) Hierom dragen zij den naam *pachydermen*, van het Grieksche *pachus* (dik) en *derma* (huid).

bijna een derde gedeelte hunner geheele grootte uit; de ooggen zijn klein; de ooren hebben de gedaante van buitengewoon groote bladen; de hals is kort en dik; de romp zeer zwaar; de pooten, vooral de voorpooten, zijn buitengewoon lomp, maar tamelijk hoog, en van voren met vijf teenen voorzien, die door den dikken huid bijna onzichtbaar, doch in het geraamte duidelijk van elkander afgescheiden zijn; aan de achterpooten vindt men zeldzaam dit getal teenen; de staart is dun, reikt nagenoeg aan den hiel, en vertoont aan de punt een' bundel elastieke haren. De huid is op de oppervlakte korstig, met rimpels doortrokken, tusschen welke enkele haren van graauwachtige kleur uitsteken. De twee tepels liggen aan de borst. Hunne maag is éénvoudig; de darmen zijn zeer ruim. De tromp of verlengde neus dient het dier als werktuig tot ademhaling, gevoelen en grijpen. Aan het einde van dit lichaamsdeel bevindt zich een klein vingervormig verlengsel, dat hij gebruikt om kleine voorwerpen te grijpen en vast te houden. Deze snuit stelt hem in staat zeer fijn te voelen, door de vele zenuwen en spieren, die zich in dit lichaamsdeel bevinden; tevens is het zeer bewegelijk, zoodat hij het in alle rigtingen kan omkrullen. Geheel zijn stoffelijk

gestaan hangt van den snuit af; wordt deze gekwetst, dan is het dier voor alles ongeschikt. Van daar, dat in vroeger eeuwen, toen de olifanten in den krijg gebezigd werden, de vijanden zich steeds ten doel stelden, den snuit dezer dieren te kwetsen, en hen zoodoende onbruikbaar en woedend te maken. De neusgaten bevinden zich aan het onderste einde van den snuit, die met twee tepelvormige, lipachtige aanhangsels voorzien is. De twee buitengewoon groote, naar voren en beneden gerigte, en flauw naar boven gekromde slagstanden nemen het geheele tusschen-kaaksbeen in, en moeten derhalve als de verlengde snijtanden der bovenkaak beschouwd worden. Deze geduchte wapens, waarmede de olifant zijn' in de lucht geslingerden vijand opvangt, groeijen met het dier mede. Waarschijnlijk wordt die aangroeiing veroorzaakt door de weeke deelen, welke zich onder in die tanden bevinden, en waaruit zich allengs eene beenzelfstandigheid vormt, die de slagstanden van onderen af meer vooruitzet, en daardoor de verlenging te weeg brengt. Veel wordt hieraan ook toegebracht door dien de olifant geene tegenover-

gestelde snijtanden heeft, die den groei der slagstanden belemmeren, iets dat bij de knaagdieren wel het geval is. Soms vindt men in die tanden ijzeren of koperen kogels, die, volgens het gevoelen van goede natuurkundigen, zeker in de weeke deelen des tands geschoten zijn, en met het aangroeijen eene hoogere plaats bekomen hebben. In de onderkaak zijn volstrekt geene snijtanden aanwezig, en de hoektanden ontbreken bij de olifanten geheel. De kiezen zijn aan iedere zijde van elke kaak twee in getal, en ieder bestaat uit een zeker getal, bijkans loodrechte, dubbele platen, waarvan de bovenste, min of meer ruitvormige randen met verglaassel bekleed zijn. De olifanten worden zelden hoger dan tien voet. Door elkander gerekend bereiken de wijfjes eene hoogte van 7 à 8 voet, en de mannelijke dieren die van 8 à 10 voet. John Corsekende slechts één voorbeeld van eenen mannelijken olifant, wiens hoogte meer dan 10 voet was. De groei van dit dier gaat zeer langzaam voort, zoodat het op vijf en twintig jarigen leeftijd nauwelijks zijnen vollen wasdom bereikt heeft.

DE INDISCHE OLIFANT.

Deze dieren kiezen tot hunne verblijfplaats gaarne de oevers der rivieren, der meren, enz. Zij voeden zich met allerlei plantenstoffen, zooals gras, bladeren, kruiden, boomchors en vruchten, terwijl zij bij voorkeur saprijke planten zoeken, en daarom juist in moerassige en boschrijke streken verblijf houden. Hun buitengewoon beweegbare snuit is hun hierbij een onmisbaar werktuig, dewijl zij daarmede takken afbreken en ook kleine boomen ontwortelen, ten einde de saprijke deelen der wortels te nuttigen; vooral hebben zij behoefte aan drank, en houden zich daarom altijd op in de nabijheid van water. De jonge olifanten zuigen dadelijk met de eigenlijke lippen, terwijl de zoogtijd omstreeks zes maanden duurt. De olifanten leven meestal gemeenschappelijk, en iedere troep wordt gewoonlijk door een oud mannelijk voorwerp aangevoerd. Men zegt, dat de Sumatrasche olifanten dikwijls bij troepen van twintig

het land doortrekken, en op hunne togten veel nadeel aan de plantaadjes toebrengen, niet alleen doordien zij de beste planten en vruchten opeten, maar ook omdat zij met hun zwaar ligchaam alles verdringen en met hunne logge pooten vertrappen, wat hun in den weg staat. Meermalen gebeurt het, dat zij de dichtste wouden begaanbaar maken, door de boomen te ontwortelen, de takken af te scheuren en alles te vertrappen, wat die wouden hun ontogankelijk maakte. Zij kunnen zeer snel loopen, en zijn gewoonlijk weinig schuw. Ofschoon door hunne grootte met eene buitengewone kracht voorzien, zijn zij echter, vooral de gewone soort van Azië, in het algemeen zacht van aard en gemakkelijk te temmen. Dit heeft dan ook in Oost-Indië plaats, en zijn zij in dat land, zoo ver de geschiedenis opklimt, als huisdieren bekend, die krachtig en tevens lijdzaam zijn, en aldaar tot allerlei

doeleinden, maar voornamelijk tot het dragen van lasten, gebruikt worden. Reeds zeer vroeg maakt de geschiedenis gewag van tamme olifanten. Germanicus bragt twaalf olifanten te gelijk in den circus te Rome, die het volk verlustigden door velerlei kunsten. Ook dat men in den oorlog gebruik maakte van olifanten bewijst, dat deze dieren tam gemaakt waren, terwijl het tevens eene dwaling is, dat alleen de Aziatische tot tamheid kunnen gebragt worden, daar ook Hannibal hen in zijne oorlogen tegen de Romeinen bezigde. De tijd, die vereischt wordt tot het tam maken van eenen olifant, is gewoonlijk zes maanden. Hunne verstandelijke vermogens zijn sterk ontwikkeld; waarvan vele geloofwaardige berigten ten bewijze strekken. Bij eenen togt van het Engelsche leger in Indië, waarbij ook olifanten als lastdieren gebruikt werden, viel een artillerist van een kanon af, en liep gevaar van onder de wielen verpletterd te worden. Een olifant, achter dit kanon loopende, nam, zonder daartoe aangespoord te zijn, het kanon bij de wielen op, en redde hierdoor den soldaat.

Voor al is het geheugen des olifants verbaazend groot. Corse verhaalt van eenen vrouwelijken olifant, die in 1771 ontsnapte, en, eerst elf jaren later (1782) weder opgemerkt wordende, dadelijk op het hooren van haren vroegeren naam kwam aanloopen, en alle kunsten, die zij vroeger aangeleerd had, weder gewillig verrigtte. Toen de olifant Chuni te Londen tot razernij was vervallen, en men hem eene hagelbui van kogels toezond, zonder hem te kunnen treffen, gehoorzaamde hij nog aan zijnen oppasser, die hem gebod neder te knielen, waardoor het mogelijk werd het woedende dier te dooden. Deze razernij is geen vreemd verschijnsel bij de olifanten, vooral wanneer zij in gevangenschap leven, en ontstaat gewoonlijk uit het niet voldoen aan de geslachtsdrift; in zulke gevallen is het noodig het dier te dooden, ten einde groote gevaren te voorkomen.

De schrandrheid van den olifant blijft echter bij die van den hond, ja zelfs bij die van vele andere vleeschetende dieren, verre ten achteren. Zijne hoedanigheden heeft men voor schrandrheid gehouden, en echter zijn zij misschien slechts uitwerkselen van zijne bloohartigheid. Zeker is het, dat de moed van den olifant in geenen deele met zijne ontzettende lichaamskrachten overeenkomt, en niet te vergelijken is bij dien van het paard. Nimmer heeft men hem kunnen gewinnen aan den slag van een vuurwapen, en sedert men zich in den oorlog van deze wapenen bedient, heeft men van zijn gebruik moeten afzien: namelijk om hem te berijden; als lastdier bij den trein kan hij nog dienst doen. De olifant tast noch menschen noch dieren aan, maar valt men hem eerst aan, dan verdedigt hij zich met de woede der wanhoop, en hij wordt alsdan verschrikkelijk, zoolang vrees en toorn bij hem duren. Dat de olifant een voorbeeld van eerbaarheid is, en hij uit een gevoel van schaamte in zijn' gevangen toestand nimmer

paart, en daarom in dien staat nooit jongen voortbrengt, is niets meer dan eene fabel, die door vele voorbeelden genoegzaam ontzenuwd is. Hij paart en krijgt jongen in zijnen getemden toestand; ofschoon zelfs Buffon het tegendeel beweerd heeft. Aelianus en Columella verzekeren, dat de olifanten in hunnen tijd te Rome jongen voortbragten; en die, welke onder de regering van Tiberius in de spelen van Germanicus verschenen, waren in deze oude wereldstad geboren. Wat dit verhaal onbetwistbaar bevestigt, is, dat de Heer Corse, die langen tijd in Indië het bestuur over de olifanten der Engelsche Compagnie gevoerd heeft, er in geslaagd is van tamme olifanten jongen te erlangen. De vrouwelijke olifant draagt omstreeks twintig maanden, en heeft veel liefde voor haar jong. Eindelijk is het ook nog eene volkswaling ten opzichte dezer dieren, dat zij zich niet kunnen nederleggen, dat zij altijd staande slapen, en dat, wanneer zij gevallen zijn, zij niet weder kunnen opstaan. Zij kunnen nederknielen en opstaan, telkenmale zij het verkiezen; maar even als onder de paarten, worden er enkelen gevonden, die staande slapen, en zich slechts zeer zelden of nimmer nederleggen. De olifant die vóór eenige jaren zich levend in N. A. M. bevond, heeft zich in de laatste achttien maanden zijns levens niet nedergelegd. Men verhaalt van den olifant, dien Lodewijk XIV te Versailles hield, dat hij zich gedurende vijf jaren niet heeft nedergelegd.

Sedert de vuurwapenen uitgevonden zijn, bezigt men de olifanten slechts als dieren van weelde, en in plaats van de krijgslieden in den strijd te voeren, dragen zij tegenwoordig alleen den verwijfden raja en diens vrouwen. Voor eenen Aziatischen vorst wordt het als iets zeer roemrijks beschouwd, een overgroot getal olifanten in zijne stallen te bezitten, en hij acht zich ten top-punt van grootheid te zijn, wanneer hij er een' of twee witten bezit; ja, menig Oostersch vorst verkiest boven elken anderen titel dien van »bezitter van den witten olifant." Elke olifant wordt aan de zorgen van eenen bijzonderen stalbediende toevertrouwd, dien de Aziaten *mahoud* en dien wij *cornac* noemen. Om het dier te besturen, plaatst hij zich zittende of schrijlings op diens hals, en bestuurt diens gang, door, met hulp van eenen stok, welks uiteinde met een ijzeren haakje voorzien is, zachtelijk aan het oor te trekken naar den kant, waarheen hij hem rigten wil.

De Indische vorsten bedienen zich menigmaal van deze dieren, om zonder veel gevaar eene tijger-jagt te houden;

want, wanneer het schrikdier zich gereed toont, om op de jagers toe te springen, grijpt de olifant het terstond met zijnen geweldigen slurf, en werpt het verre van zich af, of doorboort het met zijne slagstanden en verplettert het onder zijne voeten.

In den wilden staat bewonen zij slechts de eenzaamste bosschen der gewesten van Azië en der groote eilanden van den Indischen Archipel. Wanneer zij zich door eenig gevaar bedreigd achten, zegt men, dat de oude mannetjes aan het hoofd der bende optrekken en door de wijfjes met hare jongen gevolgd worden. Worden zij aangetast, dan verdedigen zij zich met hunnen slurf en ook met hunne slagstanden, wanneer zij die hebben; want bij de Indische soort bezitten de wijfjes er zelden, die buiten de lippen uitsteken, en ook die der mannetjes zijn steeds zeer kort. Deze dieren hebben een zeer lang leven, welks duur echter somtijds sterk overdreven is. Hunne slagstanden, en vooral die der Afrikaansche soort, leveren het ivoor, dat in den handel voorkomt.

De olifanten worden in de zuidelijke deelen van Azië en op de eilanden Ceylon, Sumatra, en misschien ook op Borneo; — en de Afrikaansche van Senegambië tot aan de Kaap de Goede Hoop aangetroffen.

De AFRIKAANSCH E OLIFANT (*Elephas Africanus*) wordt voornamelijk gekenmerkt door zijne groote ooren, groote slagstanden, zijn vlak voorhoofd, het getal ribben, dat 21 paar belooft, en de ruitvormige kroonen der bladen, welke de kiezen zamenstellen. Deze soort wordt in geheel Afrika bezuiden de groote woestijn aangetroffen. Uit de kolonie aan de Kaap de Goede Hoop zijn zij zoo goed als geheel verdreven, en ook aan de Goudkust zijn zij geheel uitgeroeid. De Afrikaansche olifant is minder zacht van aard, en moeilijker te temmen dan de Indische, en werd met minder goed gevolg dan deze door de Karthagers en oude Egyptenaren tot de krijgsveld dienst gebruikt. Deze dieren worden voornamelijk om hunne tanden vervolgd, welke een aanzienlijk handelsartikel uitmaken, en tegenwoordig van de Tandkust, van Neder-Guinea, van Kafferland en voornamelijk van Mozambique uitgevoerd, en hoofdzakelijk naar Indië, Europa en Noord-Amerika gebracht worden. Iedereen weet, dat het ivoor tot zeer vele doeleinden gebruikt wordt. De Hindoes maken er vooral armringen van, en daar deze mede in het graf genomen worden, is het vertier van het ivoor in dit land zeer aanzienlijk.

De INDISCHE OLIFANT (*Elephas Indicus*) bewoont het vasteland van Indië tot Siam. Hij heeft veel kleinere ooren dan de Afrikaansche en ook kleinere slagstanden, die vooral bij het wijfje zwak zijn. Zijn voorhoofd is bol; de kroonen der bladen, welke de kiezen voorstellen, vormen bijna evenwijdige lijnen, en hij heeft twee paar ribben minder dan de Afrikaansche olifant. Men vangt deze dieren op velerlei wijze, hetzij in groeven, hetzij, hetgeen meer gewoon is, in omheinde streken, in welke

zij, door tamme olifanten gelokt, gedreven worden. De Indische olifant is zacht van aard, zeer lijdzaam en handelbaar. Hij werd reeds in de oudste tijden in Indië als huisdier aangetroffen. Men gebruikt ze aldaar tot de jagt, tot het dragen van lasten en tot den krijg. Het is bekend, dat, tot laatstgenoemd doel, op hunnen rug eene groote vierkante kast, bij wijze eener vesting, geplaatst wordt, en dat de daarin staande krijgsveldlieden van hier op de vijanden schieten, onder welke zich de olifant stort, en die hij met zijne voeten vertrapt of met zijnen snuit verwondt of doodt. Op den hals van zulke olifanten zit de gids, dien men in oude tijden den Indiaan noemde. De olifant werd eerst door de veldtogten van Alexander den Groote meer naauwkeurig bij de Grieken bekend. In de boeken van den Bijbel wordt geen gewag van dit dier gemaakt, en men vindt hem ook niet afgeteekend op de monumenten der oude Egyptenaren. Daarentegen speelt hij eene groote rol in de godenleer der Indiërs.

Eene derde, tusschen den Afrikaanschen en Indischen olifant in het midden staande soort (*Elephas Sumatranus*) wordt op Sumatra aangetroffen. Zij heeft twintig paar ribben, en de kroonen harer kiesbladen zijn breeder dan bij de soort van het vasteland van Indië, maar niet zoo breed, en minder ruitvormig dan bij die van Afrika. Java schijnt geene olifanten op te leveren. In sommige streken van Borneo schijnen zij in den tammen staat ingevoerd te zijn.

De olifant, die nu slechts de warmere streken des aardbols bewoont, schijnt in ver verwijderde eeuwen ook de koudere deelen bewoond te hebben. De vele beenderen toch, die in Siberië, in Noordelijk-Europa, en in Noord-Amerika gevonden werden, zijn blijkbaar die des olifants. In oude geschriften komt deze olifant van het noorden voor onder den naam *mammouth*; en het vinden zijner beenderen heeft tot velerlei ongerijmde en gewaagde stellingen aanleiding gegeven, waarvan het echter hier de plaats niet is, te spreken.

De groote olifant, die in de diergaarde van N. A. M. geleefd, en eenen ouderdom van omstreeks vijf en twintig jaren bereikt heeft, had eene hoogte van 8 voet 10 duim Rijnlandsche maat; de lengte, van de punt des snuits tot aan den staart, bedroeg 12 voet 10 duim Rijnlandsch; de omtrek zijns ligchaams was 15 voet 5 duim, terwijl zijne zwaarte omstreeks 3500 Ned. pond bedroeg. Ook deze olifant heeft het lot van meer anderen van zijn geslacht moeten ondergaan; daar hij tot de razernij was vervallen, waarvan wij boven gesproken hebben, is men genoodzaakt geweest hem dood te schieten. Zijn geraamte bevindt zich in het kabinet van opgezette dieren.

Het nog jonge voorwerp, dat zich in N. A. M. bevindt, is geplaatst aan de overzijde der Prinsengracht. Uit de galerij der apen komende, rigten wij ons links naar den waterkant, en gaan vervolgens langs de perken van eenige groote vogels, waaraan wij later eene beschouwing zullen

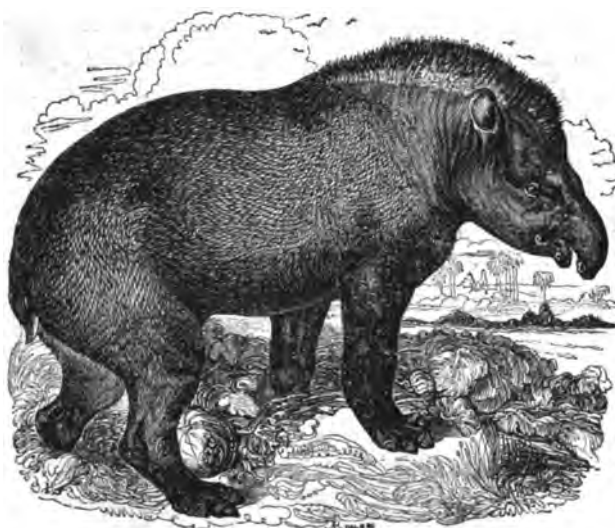
wijden. Uit deze laan gezien, levert het fraaije, groote vereenigings-gebouw van het Genootschap een schoon gezicht op. Ofschoon nog niet geheel voltooid, doet de ijver, waarmede de werkzaamheden voortgezet worden, verwachten, dat het spoedig gereed zal zijn, en alsdan een sieraad voor de diergaarde zal wezen. Van den linkervleugel, thans nog alleen gebruikt, daar de regtervleugel eerst later aangebouwd is, dient het beneden-gedeelte tot de bijeenkomst der leden en der bezoekers, en strekt hun tot eene genoegelijke rustplaats, door het heerlijk uitzigt, dat men van daar in den tuin heeft. Het boven-gedeelte is ingerigt tot het kabinet van opgezette dieren en naturalien, waaronder vooral uitmunt de schoone verzameling van opgezette vogels. Bij het intreden van het kabinet ziet men dadelijk het geraamte van den reusachtigen olifant, waarvan wij hierboven gesproken hebben. Wij hopen later eene meer opzettelijke beschouwing van het kabinet te leveren, en verlaten het nu, om den overtocht over de Prinsengracht te doen, en ons naar de overzijde des tuins te begeven, waar wij ons bijna onmiddellijk achter het gebouw bevinden van den nog jeugdigen Indischen olifant, die thans in de diergaarde leeft. In hetzelfde gebouw heeft men tevens eene plaats afgezonderd voor het geslacht der Tapirs, waarvan zich ook een levend voorwerp in de diergaarde bevindt; ook bij dit geslacht willen wij een oogenblik stilstaan.

DE TAPIRS. (*TAPIRUS*.)

Men herkent de tapirs aan hunnen dikken, bijkans vierkanten, trompachtigen, van voren als afgehakten, zeer beweegbaren snuit, en aan het getal hunner hoeven, van welke aan de voorpooten drie, aan de achterpooten vier aanwezig zijn. Zij zijn veel kleiner dan de olifanten, de neushorens en het rivierpaard, maar grooter en krachtiger dan de zwijnen, en hebben ook veel krachtiger pooten dan dezen. Hun hals is zeer krachtig en van boven

gewelfd; de staart is zeer kort en de huid met korte, dicht bij elkander geplaatste haren bezet. De jongen zijn wit gestreept en gevlekt. De tapirs hebben aan iedere zijde der bovenkaak zeven, en aan die der onderkaak acht kiezen; er zijn hoektanden, en in iedere kaak vier snijtanden aanwezig. Zij worden in *Zuid-Amerika* en in *Oost-Indië* aangetroffen; zij zijn schuw en vreesachtig, leven in moerassige plaatsen of aan de oevers der rivieren, slapen meestal over dag in de bosschen of in het riet, en gaan met het vallen van den avond uit, om hun voedsel te zoeken, dat in vruchten van groote waterplanten en andere planten bestaat.

DE AMERIKAANSCH TAPIR.

De AMERIKAANSCH TAPIR (*Tapis Americanus*, LIN. De *Anta* of *Tapir* van BUFF.).

Dit dier gaat dikwerf een' gewonen ezel in grootte te boven, maar het is minder hoog op de beenen; zijn lig-

chaam is meer gedrongen, en de rug gekromd als van een varken; zijn hals is dik en vleezig, en vormt aan den nek eene soort van kam, die bij het mannetje met kortharige manen bezet is; zijn ligchaam is mede dik,

bijna naakt, en de weinige haren, waarmede het bezet is, zijn, even als de huid zelve, donker-bruin; zijn hoofd is dik, lang, en hetgeen daaraan een zeer wonderlijk voorkomen geeft, is de vleezige, naar alle kanten beweegbare slurf, van welken hij zich met veel behendigheid bedient, om de wortels der waterplanten uit den modder te halen. Zijn staart is kort en als afgeknot.

De Amerikaansche tapir is een droefgeestig, uiterst vreesachtig dier, dat slechts des nachts uit zijne schuilplaats durft te voorschijn komen, om zich te dompelen in het water der meeren, der moerassen en der rivieren, welker oevers hij bewoont. Hij is niet vleeschetend, maar leeft van planten en wortels, en bezigt zijne tanden noch tegen menschen noch tegen dieren. Zijne zachtzinnigheid, of liever zijne bloohartigheid, doet hem elk gevecht vermijden, en wordt hij aangetast, dan weet hij slechts te vlugten of te sterven. Wanneer hij in het water is, schijnt het, dat zijne behendigheid in het zwemmen hem eenen zweem van moed bijzet; want er zijn voorbeelden, dat deze dieren, alvorens te bezwijken, op de kano's toegeschoten zijn, waaruit zij gewond werden; doch slechts in den uitersten nood doet de wanhoop hen tot eenen schijn van zelfverdediging besluiten. De tapir heeft in zijne gewoonten eenige overeenkomst met het wilde zwijn. Even als dit dier wentelt hij zich gaarne in het slijk der moerassen, doch met dit onderscheid, dat hij, alvorens in zijn leger terug te keeren, zorg draagt, zich in helder water af te wasschen, tot dat er geen vuil aan zijn lichaam overblijft; ook gelijk het zwijn voedt hij zich met wortels, vruchten, gras en zaden, maar nimmer met vleesch; gelijk het zwijn gaat hij van zijnen weg niet af, wanneer hij vlugt, maar loopt onbesuisd al wat hem voorkomt, hetzij man of paard, onder den voet, zonder echter daarbij immer eene poging te doen, om met zijne tanden te kwetsen. Vangt men hem als hij nog jong is, dan kan men hem uiterst gemakkelijk temmen; hij speelt weldra de baas in huis, snuffelt overal rond, breekt door zijne lomphed alle broze dingen, die hem voorkomen, en wordt door zijne gemeenzaamheid spoedig zeer lastig.

Vroeger waren deze dieren in de eenzame bosschen, en in de weiden van geheel Zuid-Amerika zeer talrijk en

leefden er in min of meer groote troepen; maar sedert men met schietgeweer jagt op hen gemaakt heeft, is hun getal sterk verminderd, en leven zij eenzaam en op zich zelve. Elken avond komen zij uit het bosch, om zich in de rivier te baden, en keeren 's morgens terug, daarbij steeds denzelfden weg volgende, zoodat zij door hun gedurig heen en wedergaan eindelijk tusschen de struiken paden vormen, zoo glad gebaad als een rijweg. Die zonderlinge gewoonte verraadt hen, en de Indianen plaatsen zich bij deze doorgangen in hinderlaag, om hen met snaphaanschoten te doodden; somtijds ook graven zij kuilen, welke zij met zoden overdekken, om zoo doende het dier levend te vangen. Ook jaagt men den tapir met honden, en naauwelijks is hij dan uit zijn leger in de struiken opgedreven, of hij spant al zijne kracht in om te vlugten, daarbij het hoofd nederwaarts buigende en het bijna tusschen de voorpooten nemende, hetgeen zijn voorkomen niets minder dan sierlijk maakt. Hij poogt, zoo snel hij kan, het water te bereiken, springt er in, duikt oogenblikkelijk naar beneden en zwemt dan onder water met zoo veel snelheid voort, dat hij soms eerst twee- of driehonderd schreden verder weder boven komt, om adem te halen, waarna hij oogenblikkelijk weder duikt. Het wijfje werpt slechts één jong, dat bij de geboorte en gedurende de eerste maanden van zijn leven een zeer fraaijen pels heeft, even als die der jonge herten. De moeder is zeer gehecht aan haar jong, zoolang het dien pels draagt, doch zoodra deze begint te verdwijnen, en het jong sterk genoeg wordt, om hare zorgen niet meer te behoeven, verlaat zij het en erkent het niet meer. Het vleesch van den Amerikaanschen tapir is hard, taai en onaangenaam van smaak; evenwel wordt het door de wilden gegeten. Het meest echter waarden zij bij dit dier de huid, die, dik en droog zijnde, zoo hard is, dat men er schilden van maakt, door welke geen pijn kan heen boren.

De INDISCHE TAPIR (*Tapirus Indicus*, FR. CUV.) verschilt van den voorgaanden door zijne korte en gladgeschoren vacht, die vuil wit is, terwijl hoofd, hals, schoften, beenen en staart donker zwart zijn; het mannetje heeft geene manen op den hals. Dit dier wordt op *Sumatra*, *Borneo* en het schiereiland *Malacca* menigvuldig gevonden.

DE NEUSHORENS. (*RHINOCEROS*).

De neushorens zijn na den olifant de zwaarste landdieren, zeer krachtig van maaksel, en hebben eene buitengewoon dikke, wratachtige en met enkele haren bezette huid, welke gewoonlijk, door meer of minder diepe plooijen, in verschillende vakken afgedeeld is, en als het ware een pantser met geledingen vormt. Hun kop is van boven min of meer uitgehoud. Hunne oogen zijn klein en liggen zijdelings, en de neusgaten zijn zeer wijd. De mondopening is betrekkelijk naauw; de onderlip breed, de bovenlip meestal puntig. Hun ligchaam is zeer dik, de buik hangende, de staart klein, plat en schroefvormig gedraaid, en de pooten zijn kort en dik. Zij hebben aan iedere zijde der bovenkaak zeven, en aan die der onderkaak zes kiezen. De hoektanden ontbreken steeds, en ook de snijtanden, van welke in iedere kaak hoogstens vier aanwezig zijn, verdwijnen bij sommige soorten geheel en al. De neushorens zijn trage, onhandelbare, domme en wilde dieren, welke met blinde woede op hunne vijanden storten, en die over hoop loopen, vertrappen of met den horen doorboren en doodden. Zij leven in vlakke, moerassige streken, op met gras begroeide of met struiken bedekte vlakten, of in bosschen, en voeden zich met gras of met bladeren van boomen en heesters.

De horen, welken de rhinoceros op den neus draagt, schijnt slechts eene verlenging der opperhuid te zijn; hij is alleen aan het vel gehecht en heeft geen' samenhang met de beenderen, boven welke hij staat. De ouden schreven aan dezen horen de eigenschap toe van de werking der gevaarlijkste vergiften te kunnen vernietigen, en de achterdochtige Aziatische dwingelanden deden zich daaruit drinkbekers vervaardigen, die met een' overmatig hoogen prijs betaald werden. De horen dient den rhinoceros zelden als verdedigend wapen, want dit vreedzame, hoezeer woeste dier, valt nimmer aan, en zijne geweldige sterkte maakt, dat de overige dieren het vreezen en niet beoorlogen. Hij gebruikt dien dus zelden anders, dan om de takken uit den weg te schuiven, en zich in de digte bosschen, welke hij bewoont, eenen weg te banen. Van aard is de rhinoceros somber, norsch, wild en ontembaar; zijne korte beenen, zijn bijna op den grond slepende buik, zijne grof gevormde leden, zijne kleine oogen, die blijk dragen van zijne domheid, maken hem tot een vrij onbevallig schepsel. Hij woont eenzaam in de bosschen, nabij de rivieren, in welker slijk hij zich gaarne wentelt. Zijn voedsel bestaat uit bladen en wortels, en men zegt, dat hij, om deze laatsten te erlangen, de aarde met zijnen horen opwroet; dit schijnt echter twijfelachtig te zijn, want die horen is naar den kant der oogen gekromd en zoodanig geplaatst, dat het hem moeilijk, zoo

niet onmogelijk zijn moet, de punt op den grond te brengen. Zijne bovenlip, het eenige deel des ligchaams, waarin hij het zintuig des gevoels volkomen bezitten kan, is lang, gerekt en beweegbaar; hij gebruikt haar vrij behendig, om de planten, die hem tot voedsel dienen, te grijpen en af te rukken. Het eenige geluid, dat men van dit dier waargenomen heeft, is een zwaar gesnuif. Het wijfje brengt slechts één jong ter wereld, dat zij negen maanden draagt, en voor hetwelk zij teedere zorg voedt; is het bij haar, dan kan eene ontmoeting gevaarlijk worden, vooral, wanneer zij denkt, dat het bedreigd wordt. In dit geval stort zij zich woedend op alle dieren, welke zij ontmoet, en de tijger zelfs moet, zoo snel hij kan, de vlugt nemen, om zich aan hare vreeselijke ontmoeting te onttrekken.

Niet minder grillig dan dom gaat de rhinoceros plotseling van de grootste bedaardheid tot de verschrikkelijkste woede over. In dezen laatsten toestand maakt zijne logheid plaats voor eene schrikverwekkende vlugheid; met ongeregelde, onverhoedsche sprongen werpt hij zich nu rechts dan links, vervolgens schiet hij met de snelheid van het beste renpaard vooruit, en vernielt, verbrijzelt en vertrappt al, wat hij in zijnen weg vindt.

De jagt op deze dieren gaat dikwijls met gevaren vergezeld. Hoezeer die gevaren dikwerf vergroot worden, bewijzen toch de verhalen van geloofwaardige reizigers, tot welk eene woede het dier kan vervallen.

De *Preanger Regentschappen* op *Java* zijn woeste streken, bedekt met uitgestrekte bosschen, waarin zich onder meer bewoners der wildernissen ook vele rhinocerosen ophouden. Onze Nederlandsche reiziger van Raalte, die zich daar in 1827 bevond, maakte met Dr. Macklot het plan, om jagt op deze dieren te maken, ten einde daardoor de in den omtrek verspreide plantaadjes van overlast te bevrijden. Den 3den April begaf hij zich, van eenige jagers en inlanders vergezeld, naar het bosch, maar bracht verscheidene uren door, zonder een' rhinoceros te ontdekken, hoewel zich op den grond vele sporen dezer dieren bevonden. Nadat van Raalte zijne manschappen in twee troepen verdeeld, en elken troep een' bijzonderen weg had doen inslaan, deed spoedig een sterk geblaas de nabijheid van eenen rhinoceros vermoeden. De altijd ijverige van Raalte ook hier de eerste willende zijn in het aanvallen des diers, dat nog altijd door het hooge gras voor zijne oogen verborgen is, nadert in alle stilte met het geweer in de hand, ten einde het dier te verrassen. De rhinoceros echter is mede op zijne hoede, verheft zich plotseling, springt met de snelheid des bliksems op van Raalte toe, werpt dezen onder den voet, slingert den ongelukkige herhaalde malen met kracht in de hoogte, terwijl hij hem met zijnen muil verscheidene diepe wonden toebrengt. Op dit vreeselijk schouwspel vlugt ieder, door ontzetting aangegrepen, en het oogenblik is daar, dat de vermetele jager het slagtoffer

zal worden van de woede des monsters. Slechts één getrouwe houdt stand, verzamelt al zijnen moed, en schiet zijn geweer af op het dier, dat nu verschrikt de vlugt neemt. De moedige jager had echter bij dit schot den regter duim verloren, terwijl de vele en gevaarlijke wonden, die van Raalte had ontvangen, voor het behoud van diens leven deden vreezen. Door zorgvuldige verpleging gelukte het echter den geneesheeren, den moedigen onderzoeker voor de wetenschap te bewaren.

De bewoners der landen, waar men deze reusachtige dieren vindt, maken er jacht op, om hunne horens, waaraan zij, gelijk wij gezegd hebben, wonderbaarlijke eigenschappen toeschrijven; voorts om zijn vleesch, dat zij zeer lekker achten, en eindelijk om de huid, waarvan voortreffelijke draagriemen voor rijtuigen gemaakt worden.

Zeer jong gevangen zijnde, wordt de rhinoceros tot zekere hoogte gemeenzaam met den mensch, en toont zich tamelijk handelbaar; maar niettemin moet men zich tegen zijne luimen in acht nemen. Ontruikt men hem aan zijne wildernissen wanneer hij den volwassen ouderdom reeds nabij gekomen is, dan behoudt hij zijne woeste ruwheid door geheel zijn leven. In gevangen staat kan men hem zeer gevoelig met rijst, brood en suiker voeden.

De RHINOCEROS VAN SUMATRA (*Rhinoceros Sumatranus*) heeft vier snijtanden in elke kaak, maar twee van die der bovenkaak vallen hem uit, wanneer hij zekeren ouderdom bereikt heeft. Hij is niet veel meer dan vijf of zes voet lang, en drie of vier voet hoog. Op den neus draagt hij twee horens; waarvan die, welke het dichtst bij de oogen staat, korter is dan de andere; zijne huid is rimpelig, bezet met stijve, bruine haren; de plooijen op zijne schouders en zijn kruis komen niet zeer uit; zijn huid heeft weinig dikte en bijna geene vouwen; zijn hoofd is lang; zijne oogen zijn bruin en klein; zijne bovenlip is klein, puntig en van onderen omgekromd; zijne ooren, die aan den rand zwarte en korte haren hebben, zijn klein en puntig. Hij bewoont *Sumatra*.

De AFRIKAANSCHER RHINOCEROS (*Rhinoceros Africanus*, G. CUV.) heeft eene lengte van elf tot twaalf voet. Zijn neus draagt twee horens; hij heeft geene snijtanden en bijna geene plooijen in de huid, die nagenoeg kaal is; zijne oogen zijn klein en liggen diep in het hoofd; aan zijne ooren en zijnen staart heeft hij eenige zwarte haren. Deze soort bewoont het land der Hottentotten, dat der Kaffers, en waarschijnlijk al de binnendeelen van *Zuid-Afrika*. Zij houdt zich langs de groote rivieren op, heeft hare wijkplaats in de bosschen, waarmede de oevers bezet zijn, en schijnt nog woester te zijn dan de Indische.

De RHINOCEROS VAN BURCHELL (*Rhinoceros sinus*, BURCHELL) verschilt van de vorige soort door zijne lippen

en zijn' neus, die zeer breed en als geknot zijn. Hij is ook grooter, en bewoont eveneens de binnenlanden van *Afrika*.

De INDISCHE RHINOCEROS (*Rhinoceros Indicus*, G. CUV.) is negen tot tien voet lang, en vijf tot zes voet hoog, en somwijlen nog grooter. Na den olifant is hij het zwaarste en sterkste van al de zoogdieren, die het land bewonen. Zijne vormen zijn plomp; zijn hoofd is kort en driehoekig, met een' enkelen horen op den neus; hij heeft twee sterke snijtanden in elke kaak; zijne oogen zijn zeer klein. Alleen zijne ooren en zijn staart zijn met haren bezet, het overige zijner huid is kaal en violetachtig-grijs van kleur; de huid is met twee diepe kloven doorsneden, ééne achter den schouder, de andere voor de dijen; ware dit niet zoo, dan zou hij zich bezwaarlijk kunnen bewegen, want zijn vel is zoo dik, hard en droog, dat men het met eenen geweerkogel onmogelijk doorboren kan.

De JAVAANSCHER RHINOCEROS (*Rhinoceros Javanicus* en *Rhinoceros Sondaicus*, G. CUV.) is slechts acht voet lang, zonder den staart daaronder te begrijpen, die een' voet lang is; zijne middelbare hoogte is iets meer dan vier voet. De jonge dieren hebben vier snijtanden, maar twee daarvan vallen uit, wanneer zij tot volwassen ouderdom komen; de huid is met vijfhoekige knobbels bedekt en heeft groote plooijen op de schouders en de dijen. Hij heeft slechts éénen horen, die dicht bij de oogen geplaatst is; korte, stijve en bruine haren zijn over het lijf verspreid en omzoomen de ooren; ook het uiteinde van den staart is er mede bezet. Zijn hoofd is kort, met ingebogen voorhoofd; zijne oogen zijn klein. Bij deze soort ontbreekt de plooi in de rigting der ruggegraat, dien men op den schouder der vorige soort bemerkt. Hij bewoont het eiland *Java*, en heeft dezelfde levensgewoonten als de andere soorten.

De Indische Rhinoceros is de eenige soort, welke in latere tijden levend naar *Europa* gebragt werd. Aan de ouden waren de neushorens tot in de tweede helft van de eerste eeuw vóór Christus' geboorte slechts door verhalen bekend. Pompejus was het, die het eerste voorwerp, uit *Indië* afkomstig, levend te *Rome* vertoonde, en vele andere Romeinsche grooten volgden later zijn voorbeeld en schijnen ook de Abyssinische soort met twee horens naar *Rome* gebragt te hebben. Gedurende de middeleeuwen werden er geene meer in dit werelddeel gezien, en eerst in het jaar 1517, toen koning Emanuel van *Portugal* er eenen uit *Oost-Indië* ontving, en de beroemde schilder Albert Durer eene houtsnijplaat naar eene slechte, aan hem uit *Lissabon* gezonden teekening van dit voorwerp gemaakt had, kon men zich wederom eenig begrip van dit dier maken.

